

ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Філософський факультет
Кафедра філософії

Філосо

НАДУРАК В.В.
ПРОГРАМА
та методичні рекомендації
до курсу
«РЕЛІГІЙНА ФІЛОСОФІЯ»

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
код 02125266
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
Inv. No _____

НБ ПНУС

m1498

ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Філософський факультет
Кафедра філософії

НАДУРАК В.В.

ПРОГРАМА
та методичні рекомендації
до курсу
«РЕЛІГІЙНА ФІЛОСОФІЯ»

Івано-Франківськ
2006

Надурак В.В. **Програма та методичні рекомендації** до курсу «Релігійна філософія» – Івано-Франківськ: Видавництво «Гостинець», 2006 – 24 с.

«Релігійна філософія» – нормативна навчальна дисципліна, яка викладається у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника на філософському факультеті (спеціальності «філософія» та «релігієзнавство»).

*Рекомендовано до друку
Вченою Радою філософського факультету
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
Протокол №8 від 01.06.06*

Рецензенти:

к. філос. наук, доцент кафедри філософії
Прикарпатського національного університету
імені В.Стефаника

Будз В.П.

к. філос. наук, доцент кафедри українознавства
Івано-Франківської національної медичної академії

Сівіцина А.В.

Програма з релігійної філософії розроблена для студентів філософських і теологічних спеціальностей з метою формування у них цілісного уявлення про феномен релігійної філософії та її основні напрямки, підвищення загальної філософської культури як фактора успішного оволодіння та здійснення учбової і професійної діяльності.

Релігійна філософія – це філософська дисципліна, яка прагне дати раціональне обґрунтування істин віри. З часу появи філософії як окремого самостійного типу світогляду вона тісно стикувалася з релігійним типом світогляду. Між ними існував тісний взаємообмін, і разом з тим кожен зберігав свою специфіку.

Щодо взаємозв'язку з релігією, то у філософії сформувалися дві специфічні дисципліни, які відображають його найповніше – це філософія релігії та релігійна філософія. **Філософія релігії** – розділ академічного релігієзнавства, в якому подається раціональне осмислення природи, сутності і сенсу релігійного феномену. **Релігійна філософія** – філософська творчість, орієнтована на проблеми, пов'язані з релігійною тематикою (паралельно зустрічаються назви «філософська теологія» та «релігійна метафізика»). Виходячи з такого визначення очевидно, що в історії філософії вона мала чимало прецедентів. З одного боку, це були раціональні побудови філософів, які стосувалися питань, пов'язаних із божественною реальністю, зрештою, ідеєю Бога. З іншого боку, різноманітні релігійні вчення на певному етапі свого розвитку приходили до необхідності раціонального обґрунтування істин Одкровення. Вони наповнювали їх філософським змістом за допомогою складних абстракцій і логічних конструкцій. При цьому конструювались специфічні варіанти вирішення онтологічних, гносеологічних, аксіологічних, етичних та інш. типово філософських проблем.

Таким чином, освоєння курсу релігійної філософії буде корисним не тільки студентам-філософам та релігієзнавцям, але й представникам богословських спеціальностей, оскільки дає змогу поглибити їхнє уявлення про походження та специфіку теологічних побудов, історія яких тісно пов'язана з релігійно-філософськими пошуками.

У процесі вивчення курсу «Релігійна філософія» студенти повинні:

знати:

- основні поняття та категорії релігійної філософії,
- особливості основних напрямків релігійної філософії,
- методологічні засади дослідження в релігійній філософії, її місце у системі філософського знання,
- основні варіанти вирішення онтологічних, гносеологічних, історіософських, аксіологічних, етичних і т.п. проблем, що їх пропонує релігійна філософія,
- про співвідношення філософії релігійної та нерелігійної;

вміти:

- користуватись категоріальним та понятійним апаратом релігійної філософії,
- самостійно аналізувати коло питань, що входять до проблемного поля релігійної філософії,
- провести ідентифікацію ідей за їхньою приналежністю до відповідної школи чи напряму релігійної філософії,
- вести конструктивний діалог з представниками різноманітних релігійно-філософських течій,
- проводити порівняльний аналіз релігійно-філософських вчень,
- орієнтуватись у життєвоважливих світоглядних проблемах, які стосуються тематики релігійної філософії,
- дати кваліфіковану оцінку положенням новітніх та традиційних релігійних течій.

1. Навчально-тематичний план курсу «Релігійна філософія»

№ п/п	Теми лекційних та семінарських занять	К-ть год.	Вид занять
<i>Теми лекційних занять</i>			
1.	Поняття релігійної філософії та її основні проблеми	2	Лекція
2.	Релігійна філософія буддизму	2	Лекція
3.	Джерела та початки християнської філософії. Православна релігійна філософія та теологія	4	Лекція
4.	Російська релігійна філософія	2	Лекція
5.	Філософія католицизму	4	Лекція
6.	Філософія і теологія протестантизму	2	Лекція
7.	Релігійна філософія ісламу	2	Лекція
8.	Позаконфесійна синкретична релігійна філософія	2	Лекція
ВСЬОГО		20 годин	
<i>Теми семінарських занять</i>			
1.	Предмет та проблематика релігійної філософії. Філософія буддизму	2	Семінар
2.	Релігійна філософія православ'я	2	Семінар
3.	Київська релігійно-філософська школа	2	Семінар
4.	Російська релігійна філософія	2	Семінар
5.	Католицька філософія і теологія	2	Семінар
6.	Філософія протестантизму	2	Семінар
7.	Релігійна філософія мусульманства та юдаїзму	2	Семінар
8.	Позаконфесійна синкретична релігійна філософія	2	Семінар
ВСЬОГО		16 годин	

Всього: 36 год. З них: 20 год. лекційних, 16 год. семінарських.

2. Тематика та зміст лекційного курсу «РЕЛІГІЙНА ФІЛОСОФІЯ»

Лекція 1. Поняття релігійної філософії та її основні проблеми

Співвідношення філософії та релігії. Проблема можливості релігійної філософії. Порівняльний аналіз філософії та теології. Релігійна філософія і філософія релігії. Співвідношення релігійної та нерелігійної філософії. Конфесійна та позаконфесійна релігійна філософія. Завдання релігійної філософії та її основні проблеми.

Лекція 2. Релігійна філософія буддизму

Життя Будди як шлях пошуку істини. Коріння буддійської філософії. Чотири благородні істини. Благородний восьмеричний шлях морального вдосконалення. Вчення про природу речей, поняття «дхарми». Антропологія буддизму. Філософський зміст понять «карма», «сансара», «нірвана». Теорія обумовленого існування речей. Теорія всезагальної зміни та причинності. Головні напрямки філософії буддизму.

Філософія хінаяни та її вчення про дхарми. Ідеал архату. Ідея особистого вдосконалення як одна з провідних ідей філософії хінаяни. Філософія махаяни – шлях ботхісатв. Вчення про три тіла Будди. Шуньявада та Йогачара – провідні школи махаяни.

Лекція 3. Джерела християнської філософії. Православна релігійна філософія та теологія

Античні джерела християнської філософії. Філософія неоплатонізму – перехідна ланка від язичницької античності до християнства. Вчення Плогіна про еманацию Єдиного. Місце людини у системі неоплатонізму. Етапи сходження до Єдиного: катарсис, теорія, екстаз.

Трансформація ставлення християнської Церкви до філософської спадщини античності: від неприйняття до освоєння.

Гностицизм як одна з перших спроб перетворення християнської віри у знання та розбудови на її підвалинах цілісного погляду на світ. Патристика: східна та західна, апологетична та систематична.

Донікейський період православної філософії (Климент Олександрійський, Ориген). Філософські погляди учасників капшадокійського гуртка (Василій Кесарійський (Великий), Григорій Назіанин (Богослов), Григорій Ніський, містик. Радикалізм Атанасія Олександрійського по відношенню до античної спадщини та його вплив на розвиток православної філософії. Домінування аскетичного та містичного світогляду в період пізньої патристики (Іоан Лівствичник, Ісаак Сірін, Максим Сповідник). Вчення Іоана Дамаскина як спроба систематизації християнського віровчення на основі традицій античного філософування. Етико-аскетична концепція ісихазму.

Лекція 4. Російська релігійна філософія

Місце російської релігійної філософії кінця ХІХ – початку ХХ століття у світовій філософії та її зв'язок з традиційною православною філософією і теологією.

Філософія «позитивної вседності» В.Соловйова, його вчення про Софію – душу світу, концепція «цільного знання», теократія. Вплив В.Соловйова на формування релігійної філософської думки Росії. Екзистенційні мотиви у філософії М.Бердяєва. Його вчення про антропоцицію та свободу. Релігійна філософія о.Сергія Булгакова, його концепція Софії. Інтуїтивізм М.Лосського. Ідеї І.Ільїна про спротив злу силою.

Лекція 5. Філософія католицизму

Джерела релігійної філософії католицизму та її основні проблеми. Значення пелагіанських дискусій про волю і благодать у конституванні проблематики католицької філософії.

Місце вчення Августина Блаженного у католицькій філософії. Теорія пізнання Августина, його ідеї про перевагу душі над тілом, почуттів та волі над розумом і значення віри у духовному житті християнина. Вирішення Августином проблеми походження зла, його вчення про «град Земний» та «град Небесний».

Місце дискусій про універсалії у філософії католицизму та її вирішення Томою Аквінським. Ідея «ангельського доктора» про гармонію віри та розуму та її значення для подальшого розвитку філософської думки. Докази буття Бога Томи Аквінського.

Томізм та августинізм – основні тенденції в католицькій філософії.

Неотомізм – причини виникнення та представники. Принцип гармонії віри та розуму як основний принцип неотомізму. Специфіка онтології неотомізму, синтез сучасних надбань науки та традиційної католицької онтології. Гносеологія неотомізму, її положення про три форми досягнення істини – науку, філософію, теологію. Філософські погляди Етьєна Жильсона, його внесок у філософію неотомізму. Інтегральний гуманізм Жака Марітена, бачення ним завдань неотомізму та його концепція ролі філософа у суспільстві.

Головні засади неоавгустинізму: вчення про безпосередні відносини людини і Бога, висування на перший план емоційно-інтуїтивних засобів пізнання дійсності; зосередження уваги на проблемах окремої особистості. «Філософія духу» Р.Ле Сенна, «філософія дії» М.Блонделя, католицький екзистенціалізм Г.Марселя, персоналізм Ж.Лакруа.

Християнський еволюціонізм П'єра Тейяра де Шардена.

Лекція 6. Філософія і теологія протестантизму

Протестантизм – віхи історії, культова специфіка. Головні засади протестантського віровчення.

Ортодоксальна теологія. Мартін Лютер та фундаментальні засади його теології: домінанта віри, можливість особистого спілкування з Богом, абсолютний авторитет Біблії, праця як шлях до спасіння, ідея свободи волі та «рабства волі». Ідеї провіденціалізму та світського аскетизму у вченні Жана Кальвіна.

Ліберальна теологія (Ф.Шлейєрмахер, А.Рітчль, А.Гарнак, Е.Трель). Розуміння Ф.Шлейєрмахером сутності релігійного феномену та релігійне почуття як його основа. Право на релігійну своєрідність як священне право особи.

С.К'єркегор та протестантська теологія. Діалектична теологія (К.Барт, Р.Бультман, Е.Брунер, Ф.Гогартен, Е.Турнейзер, Р.Нібур). К.Барт як зачинатель протестантської неоортодоксії. Пафос віри. Програма деміфологізації Біблії.

Християнський екзистенціалізм Пауля Тілліха.

Новітні протестантські концепції: ідеал «безрелігійного» християнства Д.Бонхофера; ідеї зречення історичного християнства та повернення до «живого Бога» біблійної традиції у працях Г.Ваханяна; запе-

речення теїстичного уявлення про бога Т.Альтіцером; спроба побудови теології без поняття «Бога» у релігійній філософії В.Гамільтона.

Лекція 7. Релігійна філософія ісламу

Історія і культурний розвиток арабів. Давньогрецькі наука та філософія як одні з найважливіших духовних джерел культури арабів.

Традиційна мусульманська теологія. Мутазаліти – перша раціоналістично налаштована школа у мусульманській теології. Вчення ашарітів як спроба підкріпити догмати віри доказами розуму, їх погляд на процес творення та причинно-наслідкові зв'язки у природі.

Вплив Платона та Аристотеля на релігійну філософію ісламу. Роздуми аль-Фарабі про першоначала буття. Релігійно-філософські погляди аль-Кінді, Ібн Сіні та Ібн Рушда.

Містичне вчення суфізму. Його уявлення про етапи сходження душі до Абсолюту. Символізм мови суфіїв та її вплив на алегоризм східної поезії. Ірраціоналізм аль-Газалі та його критика аристотелізму.

Подальший розвиток релігійно-філософської думки ісламськими мислителями.

Лекція 8. Позаконфесійна синкретична релігійна філософія

Теософія як спроба синтезу релігійно-філософських традицій Сходу і Заходу. Базові ідеї теософії: віра в реінкарнацію, існування Великих вчителів – Махатм та Шамбали – центру таємних знань і мудрості, закон карми. Уявлення теософів про структуру людини і світу. Роль та значення О.Блаватської у розвитку теософського вчення.

Антропософія як продовження традицій західного містицизму. Таємна людська сутність у вченні Рудольфа Штайнера. Його уявлення про всезагальну реінкарнацію.

Агні Йога Миколи та Олени Реріхів. Їхнє вчення про структуру світобудови і людини та зміст самопізнання. Уявлення про єдність моральних принципів усіх релігій як основа етичного вчення Агні Йоги.

3. Література, тематика та зміст семінарських занять

Семінарське заняття №1

ПРЕДМЕТ ТА ПРОБЛЕМАТИКА РЕЛІГІЙНОЇ ФІЛОСОФІЇ. ФІЛОСОФІЯ БУДДИЗМУ (2 години)

1. Предмет релігійної філософії та її основні проблеми
2. Основні ідеї буддистської філософії
3. Філософія хінаяни та махаяни: порівняльний аналіз
4. Філософський зміст дзен-буддизму

Література

1. Академічне релігієзнавство (за ред. А.Колодного). – К., 2000
2. Кимелев Ю.А. Современная западная философия религии. – М., 1989 (розділ про філософську теологію)
3. Ларіонова В.К. Філософія релігії. – Івано-Франківськ. – 2004
4. Гайденко В., Смирнов Г. О предмете религиозной философии // Общественные науки и современность. – 1996. – №1. – С.85-86
5. Релігієзнавчий словник. – К., 1996
6. Бибихин В.В. Философия и религия // Вопросы философии. – 1992. – №7. – С.34-44
7. Основы религиоведения. Под ред. И. Н. Яблокова. – М.: Высш. шк., 1994. – 368 с.
8. Томпсон М. Восточная философия. – М., 2001
9. Корнев В.И. Буддизм – религия Востока. – М., 1990
10. Ранний буддизм // Антология мировой философии. – Т.1. – Ч 2. – М., 1969
11. Буддизм: словарь. – М., 1992
12. Игнатъев И.П. Как стать Буддой. – Л., 1991
13. Уотс Алан. Путь дзен. – К.: София, 1993
14. Степанянц М. Восточная философия. – М., 2001. – 512 с.
15. Великие мыслители Востока. Под редакцией Яна П. Макгрила. – М., 1999. – 656 с.

Семінарське заняття №2

РЕЛІГІЙНА ФІЛОСОФІЯ ПРАВОСЛАВ'Я (2 ГОДИНИ)

1. Донікейський період православної філософії (Тіт Флавій Климент, Ориген)
2. Філософські погляди учасників «каппадокійського гуртка»:
– Василій Кесарійський (Великий)
– Григорій Назіанин (Богослов)
– Григорій Ніський
3. Вчення Іоана Дамаскіна

Література

1. Лаба В. Патрологія. – Львів, 1998
2. Татаркевич В. Історія філософії. – Т.1. – Львів, 1997
3. Григорій Великий. Фрагменты из работ // Памятники Византийской литературы IV-IX вв. М., 1968.
4. Григорій Назіанзин. Фрагменты из работ // Памятники Византийской литературы IV-IX вв. М., 1968.
5. Иоанн Дамаскин. Фрагменты из работ // Антология мировой философии. – Т.1. – Ч.2. – М., 1969
6. Иоанн Дамаскин. Фрагменты из работ // Памятники Византийской литературы IV-IX вв. – М., 1968.
7. Иоанн Златоуст. Фрагменты из работ // Памятники Византийской литературы IV-IX вв. – М., 1968.
8. Православие: словарь. – М., 1989
9. Христианство. Энциклопедический словарь. В 3-х тт. – М., 1993-1994
10. Конрад М. Нарис історії стародавньої філософії. – Рим, 1974
11. Кондзьолка В. Історія середньовічної філософії. – Львів, 2001. – 320 с.
12. Григорій Богослов. Собрание сочинений. В 2-х тт. – Минск, Москва, 2000
13. Чанышев А.Н. Курс лекций по древней и средневековой философии. – М., 1991

Семінарське заняття №3

Тема: **КИЇВСЬКА РЕЛІГІЙНО-ФІЛОСОФСЬКА ШКОЛА**

(2 години)

1. Традиції релігійної філософії в історії української філософської думки (культура Київської Русі, творчість діячів Острозького культурно-освітнього центру, письменників-полемістів, Г.Сковороди та ін.).
2. Загальна характеристика Київської релігійно-філософської школи. І.М.Скворцов.
3. Опрацювання ідей Ф.Шеллінга у філософії П.С.Авсенева та Й.Г.Міхневича.
4. Релігійно-філософські ідеї О.М.Новицького та С.С.Гогоцького.
5. Релігійна філософія П.Юркевича

Література

1. Авсенев П. Из записок з психології // Хроніка-2000. – К., 2000. – № 37-38. – С.510 – 521
2. Возняк С., Голянич М., Москаленко Ю. Філософська думка України: імена та ідеї. – Івано-Франківськ, 2003
3. Горський В.С. Історія української філософії. – К.: Наукова думка, 1997
4. Історія філософії України: Підручник. – К.: Либідь, 1994
5. Київська академічна філософія ХІХ – початку ХХ ст. Методологічні проблеми дослідження. – К., 2000
6. Конверський А.Є., Бичко І.В., Огородник І.В. Філософська думка у Київському університеті: історія і сучасність. – Київ, 2005.
7. Мокренко Т.В. Роль Київської релігійно-філософської школи в становленні вітчизняної історико-філософської науки // Вісник Київського університету. Серія: Філософія. Політологія. Вип. 59. – К., 2003
8. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій: навчальний посібник. – К., 1999
9. Огородник І.В., Русин М.Ю. Українська філософія в іменах. – К., 1997
10. Скворцов І. Записки про моральну філософію // Хроніка-2000. – К., 2000. – № 37-38. – С. 522-531
11. Ткачук М. Орест Новицький як філософ та історик філософії // Наук. зап. НаУКМА. – Т.1. Філософія та релігієзнавство. – К., 1996

12. Ткачук М. Орест Новицький: долаючи забуття // Філософська і соціологічна думка. – К., 1996. – № 1-2
13. Філософський енциклопедичний словник. – К., 2002
14. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. – К., 1992
15. Шпет Г.Г. Очерк развития русской философии // Шпет Г.Г. Сочинения. – М., 1989. – С.188-219
16. Юркевич П. Выбранное. – К., 1993

Семінарське заняття №4

РОСІЙСЬКА РЕЛІГІЙНА ФІЛОСОФІЯ (2 ГОДИНИ)

1. Філософські погляди В.Соловйова
2. Релігійна філософія М.Бердяєва та С.Булгакова
3. Філософсько-релігійні ідеї П.Флоренського
4. Філософія М.О.Лосського та С.Л.Франка

Література

1. Лосский Н.О. История русской философии. – М., 1990
2. Зеньковский В.В. История русской философии: в 2-х тт. – Л., 1991
3. Замалеев А.Ф. Лекции по истории русской философии. – СПб., 1995
4. Лосев А. Владимир Соловьев и его время. – М., 1990
5. Соловьев В. Сочинения в 2-х томах. – М., 1990
6. Шапошников Л.Е. Русская религиозная философия ХІХ – ХХ веков. – Ниж.Новг., 1992
7. Ларіонова В.К. Етика абсолюту С.Л. Франка. – К., 1996
8. Ларіонова В.К. Етичні теорії російського інтуїтивізму (М.Лосського, С.Франка). – К., 1997. – 172 с.
9. Ларіонова В.К. Етика абсолюту російської філософії інтуїтивізму (М.О.Лосського і С.Л.Франка): Дис. док. філос. наук. 09.00.07 / Київський університет ім. Тараса Шевченка. – К., 1997. – 388 с.
10. Бердяев Н.А. Смысл творчества. – М., 1989.
11. Бердяев Н.А. Философия свободы. – М., 1989.
12. Булгаков С.Н. Свет невечерний. – М., 1994.
13. Гайденко П.П. Метафизика конкретного всеединства, или Абсолютный реализм С.Л. Франка // Вопросы философии, 1999, № 5.
14. Флоренский П.А. Столп и утверждение истины. – М., 1990.
15. Кожев А. Религиозная метафизика Владимира Соловьева // Вопросы философии, 2000, № 3.

Семінарське заняття №5

КАТОЛИЦЬКА ФІЛОСОФІЯ І ТЕОЛОГІЯ (2 години)

1. Основні тенденції в католицькій філософії: аристотелівсько-томістська і платонівсько-августинівська.
2. Неотомізм
3. Соціальні теології («теологія звільнення», «політична теологія», «теологія праці» та інші.)
4. Католицький екзистенціалізм Г.Марселя

Література

1. Татаркевич В. Історія філософії. – Т.1. – Львів, 1997
2. Академічне релігієзнавство (за ред. А.Колодного). – К., 2000
3. Губман Б.Л. Современная католическая философия: человек и история. – М., 1988.
4. Иоанн Павел II. Папа римский. – Мысли о земном. – М., 1992
5. Католицизм. Словарь. – М., 1991.
6. Католическая философия сегодня. – М., 1995.
7. Маритен Жак. Философ в мире. – М., 1994.
8. Тейяр де Шарден. Феномен человека. – М., 1987.
9. Христианство. Энциклопедический словарь. В 3-х тт. – М., 1993-1994
10. Аврелій Августин. Сповідь – К., 1997
11. Фома Аквинський. Сумма теології. Сумма против язычников // Антологія мирової філософії. – Т.1, ч.2. – М., 1969.
12. Кондзьолка В. Історія середньовічної філософії. – Львів, 2001. – 320 с.
13. Александрова О. Філософія середніх віків та Відродження. – К., 2002
14. Аквінський Тома. Коментарі до Аристотелевої «Політики». – К., 2000. – 794 с.
15. Августин Блаженный. Творения в 2-х томах. – СПб., Киев, 1998

Семінарське заняття №6

ФІЛОСОФІЯ ПРОТЕСТАНТИЗМУ (2 години)

1. Виникнення протестантизму. Ортодоксальна теологія
2. Ліберальна теологія
3. Діалектична теологія (теологія кризи).
4. Новітні напрями протестантської теології. Проблема секуляризації.

Література

1. Протестантизм. Словарь. – М., 1989.
2. Габитова Р.М. Философия немецкого романтизма: Гельдерлин, Шлейермахер. – М.: Наука, 1989
3. Надольний І.Ф. Філософія. – К., 2000
4. Исаев С.А. Теология смерти. Очерки протестантского модернизма. – М., 1991
5. Юдина Н.С. Теология и философия религиозной мысли США XX в. – М., 1986
6. Христианство. Энциклопедический словарь. В 3-х тт. – М., 1993-1994
7. Философский энциклопедический словарь (різноманітні видання).
8. Барт К. Очерк догматики. – М., 1999.
9. Шлейермахер Ф. Речи о религии к образованным людям и ее презирающим. – М., 1994.
10. Bultmann R. Glauben und Verstehen. Tübingen, 1961-1967.
11. Громадка Й.Л. Перелом в протестантской теологии. – М., 1993.
12. Кимелев Ю.А. Философский теизм. Типология современных форм. – М., 1993.
13. Мартин Лютер. Избранные произведения. – СПб., 1994.
14. От Лютера до Вайцеккера: Великие протестантские мыслители Германии (Очерки). – М., 1994
15. Тиллих П. Систематическая теология. В 2-х томах. – М., СПб., 2000

Семінарське заняття №7

РЕЛІГІЙНА ФІЛОСОФІЯ ІСЛАМУ ТА ЮДАЇЗМУ (2 години)

1. Історія ісламу та його культура
2. Традиційна мусульманська філософія
3. Суфізм
4. Філософські мотиви творчості Омара Хайяма
5. Єврейська середньовічна релігійна філософія

Література

1. История философии. Под. ред. М.А.Данника и др. – Т.1. – М., 1957.
2. Академічне релігієзнавство (за ред. А.Колодного). – К., 2000
3. Татаркевич В. Історія філософії. – Т.1. – Львів, 1997
4. Філософія. За ред. Горлача М.І., Кременя В.Г., Рибалка В.К. – Харків: Косум, 2000.

5. Антология мировой философии.– Т.1, Ч.2 – М., 1969.
6. Авиценна. Книга знания: избр. филос. произв. – М., 1990
7. Ислам. Энциклопедический словарь. М., 1991
8. История восточной философии: Учебное пособие. – М., 1998.
9. Лайтман М. Плоды Мудрости (Каббала. Тайное учение). – М., 2002. – 448 с.
10. Степанянц М. Восточная философия. – М., 2001. – 512 с.
11. Кондзьолка В. Історія середньовічної філософії. – Львів, 2001. – 320 с.
12. Мудрость суфиев. – СПб., 2001. – 448 с.
13. Великие мыслители Востока. Под редакцией Яна П. Макгрила. – М., 1999. – 656 с.
14. Пилкингтон С.М. Иудаизм. – М., 2001. – 400 с.

Семінарське заняття №8
ПОЗАКОНФЕСІЙНА СИНКРЕТИЧНА
РЕЛІГІЙНА ФІЛОСОФІЯ (2 години)

1. Теософія
2. Антропософія Р.Штайнера
3. Агні Йога
4. Релігійно-філософський зміст масонства

Література

1. Блаватская Е.П. Разоблаченная Изида: Ключ к тайнам древней и современной науки и теологии. – М., 1993.
2. Блаватская Е.П. Тайная доктрина. – Смоленск, 1993.
3. Блаватская Е.П. Теософский словарь. – М., 1994.
4. Баландин Е.П. Мир оккультных тайн: о Елене Блаватской // Техника молодежи. – 1993. – №3
5. Кураев А. Сатанизм для интеллигенции. – М., 1997
6. Мэнли П. Холл. Энциклопедическое изложение масонской, герменевтической, каббалистической и розенкрейцеровской символической философии. – Новосибирск, 1992.
7. Степовик Д. Релігії, культу та секти світу. – Івано-Франківськ, 1998
8. Штайнер Р. Теософія. Введение в сверхчувственное познание мира и назначение человека. – Ереван, 1990.

4. Теми курсових та наукових реферативних робіт з курсу «Релігійна філософія»

1. Проблема співвідношення релігії і філософії
2. Проблема співвідношення релігійної та нерелігійної філософії
3. Буддійська міфологія і космологія: етичний вимір
4. Специфіка розуміння нірвани у релігійній філософії дзен-буддизму
5. Релігійно-філософське вчення даосизму: історико-філософський підхід
6. Проблема віри і знання у вченні Климента Олександрійського
7. Філософське обґрунтування православного віровчення Іоаном Дамаскиним
8. Традиція ісихазму у православній філософії
9. Місце київської релігійно-філософської школи у філософській православній традиції
10. Вчення про вседність у філософській концепції В.Соловйова
11. Вплив В.Соловйова на формування нових тенденцій у православній філософії
12. Вплив П.Юркевича на російську релігійну філософію
13. Концепція містичного пізнання в релігійній філософії В.Н.Лосського
14. Неотомізм про співвідношення науки, релігії, філософії
15. Онтологічні проблеми у філософії неотомізму
16. Неотомістська концепція Ж.Марітена
17. Християнський еволюціонізм П.Тейяра де Шардена
18. Філософія і теологія папи Іоана Павла II
19. Вчення про «виправдання вірою» в ортодоксальній теології М.Лютера
20. Вплив І.Канта на протестантську теологію
21. Проблема віри у ліберальній теології Ф.Шлейєрмахера
22. Проблема співвідношення філософії і релігії у діалектичній теології К.Барта
23. Особливості секулярної теології протестантизму
24. Проблема віри та розуму в каламі
25. Фатум і свобода в мусульманській філософії і теології
26. Філософія Омара Хайяма
27. Особливості суфійського містицизму
28. Наука і релігія в теософській концепції О.Блаватської
29. Людина в антропософії Р.Штайнера
30. Релігійно-філософське вчення Реріхів

5. Програмові вимоги на залік з курсу «Релігійна філософія»

1. Предмет релігійної філософії та її основні проблеми
2. Релігійна філософія та філософія релігії: порівняльний аналіз
3. Релігійна філософія і теологія: порівняльний аналіз
4. Основні ідеї буддійської філософії
5. Філософія хінаяни
6. Філософія махаяни
7. Філософський зміст дзен-буддизму
8. Джерела філософії даосизму.
9. Філософський зміст поняття «дао». Діалектика дао і де.
10. Етичні питання в даосизмі. Принцип недіяння.
11. Джерела християнської філософії. Неоплатонізм
12. Донікейський період православної філософії (Тіт Флавій Климент, Ориген)
13. Філософські погляди учасників «каппадокійського гуртка»:
14. Релігійно-філософські ідеї Василя Кесарійського (Василій Великий)
15. Релігійно-філософські ідеї Григорія Назіаніна (Богослова)
16. Релігійно-філософські ідеї Григорія Ніського
17. Вчення Іоана Дамаскіна
18. Традиція ісихазму у православній філософії
19. Традиції релігійної філософії в історії української філософської думки
20. Загальна характеристика Київської релігійно-філософської школи. І.М.Скворцов.
21. Опрацювання ідей Ф.Шеллінга у філософії П.С.Авсенєва та Й.Г.Міхневича
22. Релігійно-філософські ідеї О.М.Новицького та С.С.Гогоцького.
23. Релігійна філософія П.Юркевича
24. Філософські погляди В.Соловйова
25. Релігійна філософія М.Бердяєва та С.Булгакова
26. Філософсько-релігійні ідеї П.Флоренського
27. Філософія М.О.Лосського та С.Л.Франка
28. Ірраціоналізм Л.Шестова
29. Основні тенденції в католицькій філософії: аристотелівсько-то-містська і платонівсько-августинівська.
30. Неотомізм
31. «Інтегральний гуманізм» Жака Марітена
32. Неоавгустинізм
33. Соціальні теології католицизму («теологія звільнення», «політична теологія», «теологія праці» та інш.)
34. Католицький екзистенціалізм Г.Марселя
35. Тейярдизм, його тлумачення природи та соціального ідеалу
36. Ортодоксальна протестантська теологія
37. Ліберальна теологія протестантизму: загальний огляд
38. Релігійно-філософське вчення Фрідріха Шлейєрмахера
39. Діалектична теологія (теологія кризи).
40. Новітні напрями протестантської теології. Проблема секуляризації.
41. Традиційна мусульманська філософія: загальна характеристика
42. Релігійно-філософські погляди Авіцени
43. Суфізм як містичний напрям ісламу
44. Філософські мотиви творчості Омара Хайяма
45. Єврейська середньовічна релігійна філософія
46. Філософські погляди Філона Олександрійського
47. Теософія
48. Антропософія Р.Штайнера
49. Агні Йога
50. Релігійно-філософський зміст масонства

6. Рекомендована література

1. Августин Блаженный. Творения в 2-х томах. – СПб., Киев, 1998
2. Авиценна. Книга знания: избр. филос. произв. – М., 1990
3. Аврелий Августин. Сповідь – К., 1997
4. Академічне релігієзнавство (за ред. А. Колодного). – К., 2000
5. Аквінський Тома. Коментарі до Аристотелевої «Політики». – К., 2000. – 794 с.
6. Александрова О. Філософія середніх віків та Відродження. – К., 2002
7. Антология мировой философии. – М., 1969.
8. Баландин Е.П. Мир оккультных тайн: о Елене Блаватской // Техника молодежи. – 1993. – №3
9. Барт К. Очерк догматики. – М., 1999.
10. Бердяев Н.А. Смысл творчества. – М., 1989.
11. Бердяев Н.А. Философия свободы. – М., 1989.
12. Бибахин В.В. Философия и религия // Вопросы философии. – 1992. – №7. – С.34-44
13. Блаватская Е.П. Разоблаченная Изида: Ключ к тайнам древней и современной науки и теологии. – М., 1993.
14. Блаватская Е.П. Тайная доктрина. – Смоленск, 1993.
15. Блаватская Е.П. Теософский словарь. – М., 1994.
16. Буддизм: словарь. – М., 1992
17. Булгаков С.Н. Свет невечерний. – М., 1994.
18. Великие мыслители Востока. Под редакцией Яна П. Макгрила. – М., 1999. – 656 с.
19. Возняк С., Голянич М., Москаленко Ю. Філософська думка України: імена та ідеї. – Івано-Франківськ, 2003
20. Габитова Р.М. Философия немецкого романтизма: Гельдерлин, Шлейермахер. – М.: Наука, 1989
21. Гайденко В., Смирнов Г. О предмете религиозной философии // Общественные науки и современность. – 1996. – №1. – С.85-86
22. Гайденко П.П. Метафизика конкретного всеединства, или Абсолютный реализм С.Л. Франка // Вопросы философии, 1999, № 5.
23. Горський В.С. Історія української філософії. – К.: Наукова думка, 1997
24. Григорий Великий. Фрагменты из работ // Памятники Византийской литературы IV-IX вв. – М., 1968.
25. Григорий Назианзин. Фрагменты из работ // Памятники Византийской литературы IV-IX вв. – М., 1968.
26. Григорий Богослов. Собрание сочинений. В 2-х тт. – Минск, Москва, 2000
27. Громадка Й.Л. Перелом в протестантской теологии. – М., 1993.
28. Губман Б.Л. Современная католическая философия: человек и история. – М., 1988.
29. Замалеев А.Ф. Лекции по истории русской философии. – СПб., 1995
30. Зеньковский В.В. История русской философии: в 2-х тт. – Л., 1991
31. Игнатъев И.П. Как стать Буддой. – Л., 1991
32. Иоанн Павел II. Папа римский. – Мысли о земном. – М., 1992
33. Исаев С.А. Теология смерти. Очерки протестантского модернизма. – М., 1991
34. Ислам. Энциклопедический словарь. – М., 1991
35. История восточной философии: Учебное пособие. – М., 1998.
36. История философии. Под ред. М.А.Данника и др. – Т.1. – М., 1957.
37. Історія філософії України: Підручник. – К.: Либідь, 1994
38. Католицизм. Словарь. – М., 1991.
39. Католическая философия сегодня. – М., 1995.
40. Київська академічна філософія ХІХ – початку ХХ ст. Методологічні проблеми дослідження. – К., 2000
41. Кимелев Ю.А. Современная западная философия религии. – М., 1989
42. Кимелев Ю.А. Философский теизм. Типология современных форм. – М., 1993.
43. Кожев А. Религиозная метафизика Владимира Соловьева // Вопросы философии, 2000, № 3.
44. Конверський А.Є., Бичко І.В., Огородник І.В. Філософська думка у Київському університеті: історія і сучасність. – Київ, 2005.
45. Кондзьолка В. Історія середньовічної філософії. – Львів, 2001. – 320 с.
46. Конрад М. Нарис історії стародавньої філософії. – Рим, 1974
47. Корнев В.И. Буддизм – религия Востока. – М., 1990
48. Кураев А. Сатанизм для интеллигенции. – М., 1997
49. Лаба В. Патрологія. – Львів, 1998
50. Лайтман М. Плоды Мудрости (Каббала. Тайное учение). – М., 2002. – 448 с.
51. Ларіонова В.К. Етика абсолюту російської філософії інтуїтивізму (М.О.Лосського і С.Л.Франка): Дис. док. філос. наук. 09.00.07 / Київський університет ім. Тараса Шевченка. – К., 1997. – 388 с.

52. Ларіонова В.К. Етика абсолюту С.Л. Франка. – К., 1996
53. Ларіонова В.К. Етичні теорії російського інтуїтивізму (М.Лосського, С.Франка). – К., 1997. – 172 с.
54. Ларіонова В.К. Філософія релігії. – Івано-Франківськ. – 2004
55. Лосев А. Владимир Соловьев и его время. – М., 1990
56. Лосский Н.О. История русской философии. – М., 1990
57. Маритен Жак. Философ в мире. – М., 1994.
58. Мартин Лютер. Избранные произведения. – СПб., 1994.
59. Мокренко Т.В. Роль Київської релігійно-філософської школи в становленні вітчизняної історико-філософської науки // Вісник Київського університету. Серія: Філософія. Політологія. Вип. 59. – К., 2003
60. Мудрость суфиев. – СПб., 2001. – 448 с.
61. Мэнли П. Холл. Энциклопедическое изложение масонской, герменевтической, каббалистической и розенкрейцеровской символической философии. – Новосибирск, 1992.
62. Надольний І.Ф. Філософія. – К., 2000
63. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій: навчальний посібник. – К., 1999
64. Огородник І.В., Русин М.Ю. Українська філософія в іменах. – К., 1997
65. Основы религиоведения. Под ред. И. Н. Яблокова. – М.: Высш. шк., 1994. – 368 с.
66. От Лютера до Вайцзеккера: Великие протестантские мыслители Германии (Очерки). – М., 1994
67. Памятники Византийской литературы IV-IX вв. – М., 1968.
68. Пилкингтон С.М. Иудаизм. – М., 2001. – 400 с.
69. Православие: словарь. – М., 1989
70. Протестантизм. Словарь. – М., 1989.
71. Релігієзнавчий словник. – К., 1996
72. Скворцов І. Записки про моральну філософію // Хроніка-2000. – К., 2000. – № 37-38. – С. 522-531
73. Соловьев В. Сочинения в 2-х томах. – М., 1990
74. Степанянц М. Восточная философия. – М., 2001. – 512 с.
75. Степовик Д. Релігії, культу та секти світу. – Івано-Франківськ, 1998
76. Татаркевич В. Історія філософії. В 3-х томах. – Львів, 1997
77. Тейяр де Шарден. Феномен человека. – М., 1987.
78. Тиллих П. Систематическая теология. В 2-х томах. – М., СПб., 2000

79. Ткачук М. Орест Новицький як філософ та історик філософії // Наук. зап. НаУКМА. – Т.1. Філософія та релігієзнавство. – К., 1996
80. Ткачук М. Орест Новицький: долаючи забуття // Філософська і соціологічна думка. – К., 1996. – № 1-2
81. Томпсон М. Восточная философия. – М., 2001
82. Уотс Алан. Путь дзен. – К.: София, 1993
83. Філософія. За ред. Горлача М.І., Кременя В.Г., Рибалка В.К. – Харків: Косум, 2000.
84. Філософський енциклопедичний словник. – К., 2002
85. Флоренский П.А. Столп и утверждение истины. – М., 1990.
86. Христианство. Энциклопедический словарь. В 3-х тт. – М., 1993-1994
87. Чаньшев А.Н. Курс лекций по древней и средневековой философии. – М., 1991
88. Авсєнев П. Из записок з психології // Хроніка-2000. – К., 2000. – № 37-38. – С.510 – 521
89. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. – К., 1992
90. Шапошников Л.Е. Русская религиозная философия XIX – XX веков. – Ниж. Новг., 1992
91. Шлейермахер Ф. Речи о религии к образованным людям и ее презирающим. – М., 1994.
92. Шпет Г.Г. Сочинения. – М., 1989.
93. Штайнер Р. Теософия. Введение в сверхчувственное познание мира и назначение человека. – Ереван, 1990.
94. Юдина Н.С. Теология и философия религиозной мысли США XX в. – М., 1986
95. Юркевич П. Вибране. – К., 1993

НАДУРАК В.В.

**ПРОГРАМА
та методичні рекомендації до курсу
«РЕЛІГІЙНА ФІЛОСОФІЯ»**

Здано до складання 06.07.2006.
Підписано до друку 11.07.2006.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Тираж 300 шт.